

PROBLEMET

UNGDOMSBÖCKERNA

Av ELISABETH och THEDE PALM, Lund

ETT förlag i Stockholm ger just nu ut en serie, som kallas »De odödliga ungdomsböckerna». Det är en ur många synpunkter intressant samling. Den kan t. ex. rekommenderas för personer, som vilja läsa om sin ungdoms lektyr för att se hur mycket av den de nu kunna intressera sig för. Man kan också sätta den i händerna på nutidens ungdom, som alldeles inte bör få växa upp i fullkomlig okunnighet om »Den siste mohikanen».

Vilka ungdomsböcker äro, enligt detta urval, odödliga? Man finner att Coopers nyssnämnda bok jämte samme författares »Hjortdödaren» hör dit. Mark Twain är representerad med »Tom Sawyers äventyr», Jules Verne med »Kapten Grants barn», Marryat med »Kaparkaptenen». Niemanns »Pieter Maritz» återfinner man också ibland dem, liksom Karl Mays »Björnjägarens son». Flickböcker äro hittills tre: Louisa Alcotts »Unga kvinnor» och Ethel Turners »Sju syskon» med dess fortsättning »Stora syster». Dessutom tillkommer Melanders »I Sitting Bulls land».

Det sista tillägget är det, som man i detta sammanhang bör observera. Det är den enda svenska boken i samlingen, och med den bästa vilja i världen kan man inte finna den särskilt framstående i sin genre. Naturligt nog för resten, ty svenska indianböcker kunna inte ha någon egen tradition att bygga på. Det är mycket svårt att räkna ut någon, som så där alldeles givet skulle intaga sin plats i serien. Cederborgs »De röda vargarna», hur bra den än är, kan väl ännu inte anses vara klassisk tillräckligt. Och nog borde det i stället finnas en svensk ungdomsbok med svenskt motiv som kunde få hedersnamnet »odödlig». Faktum kvarstår emellertid, att mot 10 översättningar står en svensk bok, och denna inte ens en av »alla tiders bästa», som den dock borde vara enligt förlagsreklamen.

Förhåller det sig i allmänhet så med de böcker, som äro avsedda för ungdom, att de utländska dominera? Vi ha godtyckligt valt tre serier av »Ungdomsböcker» och »Bibliotek för ungdom» och gjort en summarisk förteckning över författarnas nationalitet. En serie — av genomgående mycket hög klass — har 59 utländska och 54 svenska böcker. En annan har 35 respektive 28. En tredje, något enklare och prisbilligare, har respektive 182 och 88. I de två sista fallen är emellertid att märka, att i dessa siffror ingå också en del barnböcker,

alltså för mindre barn. Dessa falla utanför ramen för denna framställning. Men det kan här antecknas, att de rena barnböckerna mindre ofta äro översättningar. Vad det kan bero på är svårt att säga. Kanske är det så, att vi med t. ex. Elsa Beskows småbarnsböcker och med Jeanna Oterdahls sagor och med »Bland tomtar och troll» för de något mera försigkomna fått en ovanligt hög standard satt för den ålderns litteratur. Det kan också vara så, att den typ av böcker, som man läser för barn i olika länder, är mycket olika. »Alice in Wonderland» torde inte särskilt tilltala svenska barn och än mindre vuxna, men enligt Sheriff i »Journey's end» kunde man i skyttegravarna finna folk som föll tillbaka på den lektyren. Dess moderna efterföljare, Travers' »Mary Poppins», lär vara mycket populär i England, men den svenska översättningen torde inte ha gjort stor lycka.

Att en så betydlig del av ungdomslitteraturen är importvara kan naturligtvis ha många orsaker. Den mest närliggande skulle kunna vara, att detta slag av litteratur följer samma tendens som den svenska bokfloden överhuvud, och denna karakteriseras alldeles påfallande av den mängd utländska böcker, som överflyttas till vårt språk och ges ut av därför intresserade förläggare. Det blir alltid ett problem för sig att förklara, hur den svenska marknaden kan absorbera all litteratur som kastas ut i den. Barn- och ungdomsböckerna utgöra därvid intet undantag. Ett överslag över den litteratur, som under ett av de sista åren kom ut och som varit avsedd för barn- och ungdom, ger en siffra som ligger mellan 175 och 200 volymer, därav barnböcker omkring 50. En mindre del voro nytryck av äldre saker. Och man måste till på köpet komma ihåg, att framför allt barn- men även ungdomsböckerna inte bli lidande av det krav på aktualitet och modernitet, som den övriga delen av bokfloden för närvarande får underkasta sig. Världen får förändras åtskilligt, innan Robinson Cruse blir föråldrad.

Det kan också tänkas, att utländska ungdomsböcker äro ovanligt bra, medan vår svenska produktion vore i förhållande till den utländska relativt sämre. Eftertanken säger en, att detta inte är alldeles omöjligt. Det borde åtminstone vara så, att förläggare, som kunna välja ur all världens litteratur, endast borde låta överflytta till svenska det allra bästa, då de avse att ge ut böcker för svensk ungdom. Som bekant har man ibland, när man läser svenska romaner, en känsla av att deras utgivande blott kan förklaras av förläggarens välvilliga inställning till författaren. Detsamma kunde vara förhållandet med de svenska ungdomsböckerna. Men i själva verket visar det sig, att vi bland många enkla svenska ungdomsböcker ha åtskilliga av god kvalitet, medan en hel del av översättningarna gott kunde vara ogjorda.

Det sista gäller givetvis översättningar från alla språk, men det bör kanske konstateras, att från engelska ha utan tvivel de allra bästa kommit. Överhuvud har på engelskspråkigt område publicerats ungdomsböcker av helt annan klass än någon annan stans. Genren

odlades också där långt innan den ens var påtänkt här hemma. Marryats »Peter Sempel» — förebildlig för alla pojkböcker från sjön — kom ut redan 1834. »Den siste mohikanen» hade då varit känd i åtta år. Och för att nämna flickböcker, trycktes Louisa Alcotts »Unga kvinnor» 1868; den är urtypen för en hel serie liknande böcker och kan med skäl kallas klassisk (»den mest populära flickbok som någonsin skrivits i Amerika»). Vad hade vi i Sverige vid den tiden? Det förefaller, som om det inte funnits någonting alls. De svenska ungdomsböckernas historia är en litteraturhistorisk fråga — som inte hör hit — men nog verkar det vid en hastig översyn, som om det dröjde bra länge innan någonting kom att fylla ut svalget mellan den moraliska ABC-boken och den »valda läsningen för hemmet».

Dock skall det erkännas, att delvis fylldes behovet av ungdomslitteratur just genom översättningar av engelska böcker till svenska. Bonniers förlag började 1869 utge »Läsning för ungdom af utmärkta engelska författare», den bekanta lilla pryddliga serien, som inom sina gula pärmar och röda ryggar bjöd ett verkligt gediget innehåll. Marryat, Cooper och Alcott — för att nu hålla oss till de förut nämnda — översattes redan resp. 1836 (»Jacob Ärlig»), 1825 (»Spionen») och 1871 (»Unga kvinnor»). Jämte dessa skulle man kunna nämna många senare författare, som tillfört oss ungdomsböcker som med skäl blivit mycket lästa. Ethel S. Turners (australiensiska) serie, som börjar med »Sju syskon», Susan Coolidge (pseudonym för Sarah Woolsey) med »Katy»-böckerna — oerhört populära —, L. M. Montgomery (också australiensiska) och hennes »Anne på Grönkulla» och dess fortsättningar, Kate D. Wiggins' »Barnen i gula huset» (»Mother Carey»), som blivit en synnerligen berömd amerikansk flickbok, och åtskilliga andra. Från senare tid skola som exempel på sådana som haft större framgång bara anföras Websters »Pappa Långben» med fortsättningar och E. H. Porters och hennes efterföljares »Polyanna»-böcker. Om de engelskspråkiga pojkböckerna kan man fatta sig kort. Cooper

Omslaget är ofta den enda illustrationen i en modern ungdomsbok, men den är färgglad och lockande. Ovanstående, från serien »Önskeböckerna», visar i motsats mot många andra också en verkligt genomförd typografi.

har en efterföljare, som i varje fall överträffar honom i popularitet. Det är Edward S. Ellis, författare till »Spöket på floden» med mera sådant. Marryat har aldrig fått någon jämbördig i sitt slag. Han hade också det försprånget framför alla andra, att han skrev på en gång om segelfartyg och krig, en oöverträffbar kombination när det gäller det spännande. Av modernare författare skola här blott två föras fram. R. Crompton, författare till »Bill»-böckerna, åtnjuter bland pojkar i 12 till 14-årsåldern en stadgad popularitet, som tyvärr inte motsvaras av böckernas inneboende värde. Det sista gäller i hög grad också Burroughs' böcker, »Tarzan»-serien. Filmen skapade deras framgång, själva hade de ej kunnat göra det.

I förbigående kan här påpekas, att det är ytterst få engelska ungdomsböcker som kommit till användning i skolundervisningen. Litteraturläsningen i skolan i moderna språk, åtminstone i de högre klasserna, anses ju skola gå ut på att också ge eleverna en inblick i vederbörande lands litteratur, och därtill anses väl ungdomslitteraturen i allmänhet ej vara nog högklassisk. Men åtminstone två engelska ungdomsböcker ha fått hedern att bli kommenterade och utgivna för skolbruk. Vi nämna dem därför, att de tyvärr fått läsas under långa terminer inte bara av oss utan av generationer, och därför att de enligt vår mening äro olämpliga för sitt ändamål: Francis Burnett, »Little lord Fauntleroy», och Marryat, »Masterman Ready». Den sistnämnda — i och för sig ingen dålig bok — är veterligen en av de få av Marryats arbeten, som skrivits för *små* barn. Varför skall då just den av alla läsas i första eller andra ringen, när Marryat skrivit så många och så bra böcker avsedda för ungdom i den åldern? Vad »Lille lorden» beträffar har en förnyad, i möjligaste mån förutsättningslös genomläsning övertygat oss om, att den bokens onaturliga innehåll inte förbättras av den genomgående falska och jolmiga sentimentalitet, som karakteriserar den. Vad motiverar, att just den boken (till på köpet under beteckningen »Moderna engelska författare för goss- och flickskolans högsta klasser»!) endast för några år sedan fått komma ut i ny skolupplaga?

En tysk flickbok har också utgivits i åtskilliga skolupplagor, den sista så sent som 1935, vilket väl måste betyda att den ännu läses. Det är Emmy von Rhoden (pseudonym för Emmy Friedrich), »Trotzkopf». Den handlar om en bortskämd flicka, som i första kapitlet är olydig och äter frukostkorven med fingrarna, som sändes till en flickpension och blir en bättre människa och som på återvägen därifrån förälskar sig i och förlovar sig med en yngling, som hon aldrig sett förr men som är mycket ädel och sina förmögna föräldrars ende son. Boken är typisk för de *bättre* bland förr tydligen synnerligen populära tyska flickpensionsböcker — en äldre årgång representeras av de kända Bertha Clement, »Rosenkedjan» och »Silverkorset». I Tyskland förefaller det som om tiden för det slaget böcker nu vore förbi, vilket sannolikt beror på att även döttrar till förmögna föräldrar där nu inte komma till pensioner utan till arbetsläger. Dess, enligt vår övertygelse osunda, följetongsromantiska inställning till

livet har försvunnit med den tiden och torde vara fullkomligt främmande för nutidens flickor. Nog är det egendomligt, att denna bok fortfarande användes som skolbok för svensk ungdom.

För övrigt är det inte många tyska ungdomsböcker, som numera översättas till svenska. De allra nyaste ha dessutom en tendens, som gör att de äro speciellt avpassade för sitt hemland. Ett för många av dem ganska typiskt drag, som man kanske skulle kunna kalla tysk självtillräcklighet, finner man i dessa moderna böcker lika väl som i en äldre tids litteratur och, i en trevligt naiv form, hos den tyske äventyrsförfattaren framför alla andra, nämligen Karl May. Old Shatterhand i Orienten eller Old Shatterhand i Vilda Västern är alltid i första rummet tysk. Han träffar också ständigt på de mest oväntade ställen tillsammans med tyskar, ofta originella människor av en viss vetenskaplig läggning och alltid utmärkta för en personlig smak för olikartade klädespersedlar. Inte minst härav ser man, att de, i sin nya miljö, representera en nu förgången tids ideal, tysken-professorn. Men det var alltid duktigt folk, fenomenalt händiga med gevären, och råkade de som oftast in i otrevliga situationer bland indianer och stråtrövare togo de sig ur dem med hjälp av mod och sinnesnärvaro. Karl Mays arbeten få räknas i hög klass bland poj-karnas äventyrsböcker.

Från länder, som stå oss närmare än Tyskland, mottaga vi också varje år en import av ungdomsböcker. Det är från Norge och Danmark. Det är alldeles naturligt att man finner, att det där »käckt-och-hurtigt»-draget, som ibland kan göra norsk skönlitteratur så tilltalande, också går igen i norska ungdomsböcker. Och då det käcka, hållet inom rimliga gränser, är en stor tillgång i både pojk- och flickböcker, ha vi också från Norge fått ett par av de allra bästa böckerna på senare år. Det är Bruce, »På fjällvandring med pappa», men framför allt Evjenth's böcker från Nordnorge och svenska Lappland. De sista böra särskilt omnämnas, ty vi ha inga motsvarigheter till dem. Författaren är sannolikt specialist på fågelliv och fäster gärna läsarens uppmärksamhet på allt som händer i naturen. Inte minst från Sverige lämnar han lagom händelserika, trevliga skildringar, som borde kunnat skrivas här hemma. — Men när man ser den höga standard på pojkböcker, som dessa nu nämnda representera, kan man inte underlåta att påminna sig, att redan en »stor» norsk författare, Berndt Lie, har skrivit verkliga pojkböcker, bland dem »Sven Bidevind». Kanske det inte bara är i England som traditionen sitter i.

Något av samma glada framåtanda, som man möter i dessa pojkböcker, träffar man också i norska flickböcker. Barbra Ring, Borg-hild Jørgensen, Gunvor Fossum äro goda exempel. Det finns naturligtvis också typen »alltför-käckt». Margit Ravn har möjligen med sina böcker en högre litterär ambition, men när frågan är om t. ex. avbetalningsköp och dessas tillfälligtvis goda inverkan på en flickas framtid kan man i varje fall diskutera böckernas lämplighet som ungdomslitteratur.

Man kan göra detsamma med enstaka danska böcker. Danmark

har gett oss många utmärkta flickböcker. Man behöver bara nämna Ragnhild Friis och framför allt Bertha Holst och hennes »Spirrevipp». Motivet är flickan, som växer upp undanskymd av mera begåvade syskon, men som i all stillhet och inom en verksamhetskrets som passar henne gör ett troget arbete och till sist kommer till sin rätt. Boken har med skäl fått allt beröm. Det är hårt att konstatera, att det i Sverige kommit ut flera böcker med samma motiv — den sista heter »Heja Babben» — men att ingen tillnärmelsevis har nått upp till »Spirrevipp». Också andra danska författare kunde nämnas,

Hanna i »Unga kvinnor» ur en upplaga från 1888. Ett tidstypiskt träsnitt, med enkel realism.

av vilka vi fått bra böcker, eller motsatsen. Viva Lütken har skrivit åtskilliga saker, som blivit översatta till svenska och vunnit en många gånger inte oförtjänt popularitet. Den som sist föll oss i händerna bygger bland mycket annat på en variant av styvmotiv. Den unga hjältinnan får på grund av faderns omgifte så småningom ett anti-gifttermålskomplex och blir därför otillgänglig mot sin beundrare och betraktar hans uppriktiga avsikter med kalla ögon. Hon har plats hos en professorsfamilj med vilken hon far till Italien, vilket delvis går till så att familjen går över Alperna i snö och drar det yngsta barnet i en pinnvagn. I Italien får hjältinnan till sist sitt tillfälle att vekna, nämligen när hennes beundrare räddar henne undan ett våldtäktsförsök, och den komiska slut-

poängen består i att hon upptäcker, att hon under deras avgörande samtal endast varit iförd underkläderna. — Vi upprepa, att man har rätt att betvivla sådana prestationers lämplighet som ungdomslitteratur.

Trots att vi visserligen fått många bra böcker bland översättningarna, måste vi alltså konstatera, att det inte bara är de utländska ungdomsböckernas goda kvalitet, som gjort att de överflyttats till svenska. Förklaringen är väl i stället den, att den svenska produktionen inte räcker till för att fylla behovet. Därför ha också förlag vid ett par tillfällen tagit initiativ till pristävlingar, vilka lämnat delvis goda resultat.

Vi förbigå här svenska författare av en något äldre generation, fastän de ännu läsas, alltså både Cederborg och Aminoff (Radscha), lika väl som Jeanna Oterdahl och Elisabeth Kuylenstierna-Wenster. Här skall bara talas om vissa tendenser hos några nyare böcker,

vilka på detta sätt få representera den svenska ungdomslitteraturen av i dag. Men begränsningen blir så till vida felaktig, som man kunde räkna upp en hel rad med böcker, som inte visa några symptom på att ha någon tendens alls. Det kommer i alla tider att skrivas dussinböcker, vilka söka dölja sin obetydlighet under rubriken »underhållningslitteratur». Sådana produkter tillverkas till exempel på följande sätt. Man tager en flicka, om vilken man försäkrar, att hon ser bra ut, är mycket begåvad samt synnerligen flitig i skolan. Trots detta är hon förbisedd i hemmet, nonchaleras av kamraterna och har mothåll av lärarna. Detta beror på att hon lider av mindervärdighetskomplex, som hon åsamkat sig genom att hennes yngre syster har lockigt hår, klar hy och blåa ögon och är föräldrarnas favorit. (Detta kallas den psykologiska bakgrunden. Den är så mycket lättare att åstadkomma, som det finns två slag av komplex, mindervärdighetskomplex och sexuella komplex, och de sistnämnda få inte förekomma i flickböcker.) Hon vinner emellertid en skidtävling, sedan hennes kamrater ansett att hon skulle göra klassen löjlig genom att ställa upp, hon får beröm för en svensk uppsats (eventuell komplikation: hon blir först beskylld för fusk) och hon räddar en förstaklassist från att drunkna. Denna har en bror i högsta ringen. Och så vidare. Receptet kan varieras i det oändliga.

Hanna i »Unga kvinnor» i ny version, från 1937. Man kan fråga sig, om bilden verkligen motsvarar 50 års framsteg i smak — och förmåga att teckna.

Lyckligtvis finns det böcker, som höja sig över denna nivå. Man kan t. ex. se på deras inställning till skolan. Den enkla boken förklarar problemen, och för den skull är huvudpersonen antingen, och mera sällan, alla lärares förtjusning, eller, oftare, orättvist förbisedd och illa behandlad. Men det finns också bra böcker med skolan som huvudmotiv. Det är sant, att alla komma inte upp till Jeanna Oterdahls »Skolflickor». Men man kan nämna Louis De Geers serier med motiv från en engelsk (»Singleton») och en svensk (»Norrsätra») internatskola, eller den utomordentliga internatskoleboken, som kanske mest är sedd ur lärarens synpunkt, Törnqvists »Plugg, pojkar och pedagoger». Även böcker, där inte skolan är huvudsaken men där skolarbetet, naturligt nog förresten, omnämnes mer eller mindre ut-

förligt, utmärkas nu ofta av förståelse för det naturliga förhållandet mellan lärare och elever, det av en arbetsgemenskap. Det är lyckligt att man kan konstatera detta i ett stort antal av sista tidens ungdomsböcker. Nog och över nog har skrivits om den oförstående läraren eller lärarinnan och den missförstådda skolflickan.

En annan god typ av ungdomsböcker, som man gärna vill peka på, är de reseskildringar, som skrivits eller omskrivits för ungdom. Det stora standardarbetet av typen i fråga är naturligtvis Sven Hedin, »Från pol till pol». Men det är numera ganska vanligt, att reseskildringar eller delar av sådana publiceras också i format och utstyrsel som svarar mot vad som vanligen brukas i fråga om ungdomslitteraturen. T. ex. Gustaf Bolinder har skrivit åtskilliga sådana böcker; fast det kanske ibland inte är lätt att avgöra var man därvidlag skall draga gränsen mellan reseskildring och äventyrsbok. Det är givet, att man har rätt att ställa ganska höga krav på dylika arbeten. En reseskildring, som ger sig ut för att vara särskilt avpassad för yngre läsare, skall vara lättläst, helst spännande, men också verkligt instruktiv. Och de upplysningar den ger, skola vara sanna.

Det är ju däremot inte ett krav som man kan ställa på de äventyrsböcker, som skildra en mer eller mindre fantastisk resa. Jules Verne — som jämte Dumas lämnat praktiskt taget de enda franska bidragen till översättningslitteraturen av ungdomsböcker — är nog spännande och instruktiv på sitt vis, men absolut sann är han som bekant inte, och ingen har fordrat det av honom. Den moderna reseäventyrsboken rör sig emellertid i allmänhet inte — undantag finnas — med så påfallande fantastiska företag som Jules Verne. Kanske beror det på att verkligheten just nu inte är så lätt att överträffa, när det gäller det fantastiska. Tag till exempel den verkligt goda bok, som för några år sedan vann första pris i Natur och Kulturs ungdomsboktävlan, Harald Victorins »Örnungen». Den är sannolikt inte absolut sann, men äventyren verka som om de kunde ha hänt, medan Jules Vernes »En världsomsegling under havet», som behandlar en undervattensbåt och dess resa — för att nu taga »Örnungens» direkta motsats — trots all vetenskaplig apparat inte ett ögonblick ger illusion av trovärdighet.

»Örnungen» är å andra sidan också ett gott exempel på en tendens, nämligen den att i ungdomsböckerna utnyttja pojkarnas intresse för den moderna tekniken. Flygböcker äro just nu populära, och de ha producerats flitigt de senaste åren. Men man kan göra en erinran också mot dem. Maskiner och teknik äro bra och nyttiga saker, men inte ens den allra mest sinnrika maskin går alldeles av sig själv. En pojke vill, eller bör vilja veta, varför och hur en maskin arbetar, och han bör få lära sig, att det fordras kunskaper och skicklighet för att verkligen behärska den. »Örnungens» författare har förstått detta, och de nästan mest spännande momenten i boken äro de, som tala om hur besättningen kämpar med svårigheter med sin överansträngda maskin och hur det är den verkligt framstående yrkesskickligheten som till sist faller utslaget.

Förut ha nämnts norrmannen Evjenth's böcker. De behandla också reseäventyr, men i mindre, så att säga normal skala. Så har han skrivit en berättelse om en lång och äventyrlig, men fullkomligt tro- lig skidfärd genom Nordnorge och Lappland. Det förefaller, som om en bok av det slaget skulle utgöra en nästan idealisk lösning av pro- blemet hur en resebok för moderna pojkar eller flickor skall skrivas. Inom en ram, som de någorlunda känna till, finna de både spännande upplevelser, en frisk syn på denna världen och dess problem, och till på köpet en god handledning i umgänge med naturen. Sverige, liksom våra grannländer och alla länder var för sig förresten, borde kunna ge stoff till sådana böcker.

A andra sidan är det givet, att den geografiska begränsningen inte är nödvändig för att det skall bli en god bok. Men den underlättar vissa svårigheter för läsaren — liksom för författaren. Ett par exempel på det senare kan vara nog. Först en bra bok, Per Erik Wahlund, »Kurs på Jamaica». Den är tillräckligt spännande, där finns ingen falsk sentiment- talitet, den ger till en början genuint svensk skolpojksmiljö och fullt naturliga skolpojkar. Boken är bra också då hjälten rymt, levt i dygn i lastrummen på båtar, räddat en sjöman ur ett äventyr på en krog och så vidare, men den är kanske inte lika över- tygande. Det sämre exemplet he- ter »Med Ökenvinden till Indien». Boken får skylta i ett annat sam- manhang strax. Men när man

Den importerade illustrationen. Bilden har följt med översättningen i en av »Bill»-böckerna.

redan i skildringen av den korta sträckan Sassnitz—Berlin kan an- märka på felaktiga sakuppgifter, kan en fackman säkert ha åtskilligt att säga om de längre och mera svårkontrollerbara vägarna.

Huvudpersonerna i den sistnämnda boken uppges vara scouter. Om det finns ett ur ungdomsboksypunkt mera misshandlat släkte är osäkert. Sannolikt existerar det goda scoutböcker, men det finns allt för många dåliga. Ebbe Lieberath skrev på sin tid sina berömda pojkböcker, där han talade om scouter på det sätt som var honom eget och framställde deras förehavanden i ett skimmer av blandad ädelhet och sentimentalitet. Hans efterföljare äro mindre lyckliga. Då man av egen erfarenhet blivit övertygad om, att scouter sällan i väsentliga avseenden skilja sig från andra pojkar och flickor, som inte velat eller inte haft tillfälle att begagna sig av den form av uppfostran, som scoutrörelsen är, blir man ledsen och irriterad av att läsa om deras högt utvecklade omdömesförmåga, deras onatur-

ligt glada beredvillighet att deltaga i alla svårigheter, och deras högt uppdrivna skicklighet i att laga mat. Bara en detalj från »Med Ökenvinden till Indien»! Huvudpersonen-patruledaren har efter noggranna överväganden (»Man är väl scout och praktisk») inköpt en apparat, bestående av en serie kokkärl, som kunde sättas i varandra för att de ej skulle taga för mycken plats. Hur de sågo ut då de använts och åter skulle sättas ihop meddelas inte. Till frukosten åt sig och sina två kamrater tar han ett av kärlen, som han »fyllde med vatten och sedan det kokat upp lade han ned 12 ägg, fyra per man(!) — svenska ägg, värpta av äktsvenska höns. Svenskt skulle det vara så länge som möjligt.» Efter denna nationalistiska matorgie fara de oberörda vidare. Ytterligare en detalj skall anföras från deras fortsatta färd. De ha kommit till Mindre Asien, och en av poj-karna, som gärna docerar, berättar om Tarsus, som de resa förbi. »Och Ville, som alltid hade sitt huvud för sig, sade: 'Paulus, han skulle allt ha blivit en klämmig patruledare i Vargen.'» — Det är så falskt så att det skär, och kommentarer äro överflödiga.

Medan scoutrörelsen som sagt blivit tillmätt ett betydligt rum i ungdomsböckerna, ha egendomligt nog idrottsmotiven, och långt mindre idrottsrörelsen som sådan, förhållandevis litet utnyttjats. De finnas givetvis här och var. »Internatskoleböckerna» behandla idrotts-händelserna ganska utförligt. I en av De Geers »Singleton»-böcker är en tävlingsseger bokens avslutande klimax, fastän utnyttjad i ett ganska otroligt sammanhang: den spenslige innesittaren vinner en krävande terränglöpning. Bland moderna svenska pojkböcker finns emellertid åtminstone en, där själva idrottsrörelsen med både för-tjänster och svagheter får komma fram. Det är Tore Morgan, »Staffan segrar», en bra bok utan för stora överdrifter åt något håll och framför allt med normala och vanliga människor som uppträda i den.

Något högst egendomligt med denne Staffan är också, att han som vuxen sätter upp ett kafé. Så gör nämligen inte hjälten i de flesta ungdomsböcker, ty — om han är skolpojke — antingen går han i eller slutar just läroverket som student och tänker sig i båda fallen en annan framtid. Överhuvud torde de böcker vara lätt räknade, där pojken och flickan inte går i läroverk eller högre flickskola. Några enstaka exempel kan man räkna upp, där han är springpojke. Så har Tore Morgan skrivit bl. a. »Jonas får arbete». Denne Jonas går också endast ut folkskolan. Hans äventyr, den oundgängliga olycks-händelsen, — ty det är påfallande hur författare av ungdomsböcker föredraga äventyr i form av svåra olyckshändelser — inträffar på sid. 129 och består av en överkörning, där springpojken räddar direk-törens dotter. Som pojkens far omkommit redan på sid. 51, får pojken 78 sidor (ty från sid. 130 övertager direktören ansvaret för ekonomin) att visa att han kan reda sig själv och hjälpa sin mor. Detta är bokens tendens, och en bra tendens. Hur många böcker är det inte, som inte ha någon tendens alls.

Ty detta är det utmärkande för de »vanliga» böckerna. De vilja ingenting och mena ingenting, nämligen mera än att vara en hastigt

ihopkommen bok. Med de rena äventyrsböckerna är det en annan sak. De vilja ge spänning, näring åt fantasien. Som sådana kan man diskutera deras medel, men deras avsikt är god. Liksom vi själva ibland behöva få läsa om sådana äventyr, som vi aldrig få vara med om, behöver ungdomen få det i uppväxtåldern. De andra böckerna däremot, böckerna om Babsen och Kickan som efter diverse svårigheter bli uppmärksammade av den länge gymnasisten och vinna skoltävlingen i tennis, i vilket avseende skilja de sig från de missromaner, som vi inte skulle vilja läsa själva? Äldre flickböcker, Louisa Alcott t. ex., lärde åtminstone moral. Hennes moralbegrepp äro kanske numera inte våra, men har inte också vår tid moralbegrepp att lära ut?

Ungdomsböckerna äro nämligen inte något betydelselöst problem. Jämte veckotidningarna äro de den litteratur, som ungdomen i vårt land läser utanför skolan. Vad den kolorerade veckopressen beträffar ha vi väl alla numera åtminstone på känn, att den i huvudsak är utomordentligt undermålig. En läkare på en rättspsykiatrisk avdelning gjorde förra året en undersökning av sådan press och kom till ett resultat, som kort sagt kan uttryckas så, att den är »olämplig för brottslingar». Att den är olämplig för barn och ungdom veta våra skol- och kommunala bibliotek, som givetvis inte tillhandahåller den. De lämna vanligen inte heller ut de enklare översättningar, t. ex. »Tarzan»-böckerna. Men det mesta av det andra måste de skaffa sig till sina barn- och ungdomsavdelningar, och det är inga obetydliga summor som läggas ned på sådana böcker varje år. Vad få de för pengarna?

De borde få riktiga äventyrsböcker, i förbigående sagt skrivna på ordentlig svenska, alltså ev. goda översättningar. Hit skulle man också kunna räkna historiska skildringar, i den mån man kan få moderna pojkar och flickor att läsa sådana. Vidare borde de kunna få reseskildringar, som oberoende av om de beskriva vägen mellan Stockholm och Södertälje eller mellan Södertälje och Istanbul tala om vad som händer eller kan hända på de vägarna. Och, som sagt, svenska vägar, i Skåne som i Norrland, borde kunna lämna nästan outtömliga möjligheter för författare, som förstå att begagna dem. I sådana böcker skulle också kunna finnas tillfälle att säga ett och annat om sättet att umgås med människor och konsten att umgås med naturen. Det borde också finnas böcker om pojkar och flickor av i dag, här hemifrån eller från andra länder, men för den skull inte överföringar i bokform av delar av sämre filmer. Att en bok avser att vara underhållningslektyr behöver inte utgöra ett hinder för den att ha en åsikt om sådana problem, som beröra de pojkar och flickor, som den påstår sig handla om. En from önskan i det sammanhanget har redan bragts på tal i det föregående. All svensk ungdom går inte i läroverk i städerna. Det vore inte önskvärt att den gjorde det, därom lära väl alla vara ense. Men då vore det upptriskande att oftare än nu få läsa en bok om en pojke från landet, en bok som, märk väl, inte gå ut på att skapa en miljöförändring för pojken, alltså låta honom komma i läroverk i staden!

Våra önskemål kunde vara flera, och man kunde säkert lägga andra synpunkter på hela frågan. Men huvudsaken är att man konstaterar, att man har rätt att ställa krav på de böcker, som ges ut i detta land och som direkt sägas vara avsedda för ungdomen. Det blir inte med dem, som det vanligen förhåller sig med böcker och deras försäljning, nämligen en uppgörelse mellan författaren, förläggaren och köparen-läsaren. Den siste köper och läser böckerna på egen risk. I fallet ungdomsböckerna inträder det speciella förhållandet, att köparen och läsaren äro olika personer. Ungdomen kan av naturliga skäl inte själv betala sina böcker. Men då böra de som makten, d. v. s. pengarna hava, nämligen föräldrarna, resp. biblioteken, träda fram och bruka denna makt för ett gott ändamål. De skola säga, att de inte själva vilja läsa den här litteraturen, men att de just för den skull, för att den är ämnad för läsare som de ha ansvar för, vilja ha böckerna avpassade på ett visst sätt. Böckerna skola ge ungdomen sund näring för dess fantasi. De skola meddela oförvillad kunskap om den värld, vi leva i, även om detta någon gång skulle betyda att svåra problem komma att beröras. Och slutligen skall där inte finnas någon rädsla för att klart uttala åsikter om sådana pojk- och flickdygder, som äro nyttiga och nödvändiga för dem som tänka växa upp till fullgoda medarbetare i samhället.
